

Fredagspraten 31.10.25: Ektefeller og samboere

Slide 2- Nytt siden sist/kommende kurs

1. Tolkingsuttalelse om samordning av kvalifiseringsstønad og omsorgsstønad (30.09.2025)

- Vi spurte Arbeids- og velferdsdirektoratet 12.05.2022 (!) et tilsynelatende enkelt spørsmål: «Har Nav-kontorene en hjemmel til å samordne kvalifiseringsstønad med omsorgsstønad?»
- Bakgrunnen for spørsmålet var denne formuleringen i rundskrivet punkt 4.37.1: «Bestemmelsen regulerer samordning av kvalifiseringsstønad. Kvalifiseringsstønden avkortes time for time hvis deltakeren har inntektsgivende arbeid *eller gjennomfører læretid*. Tilsvarende gjelder for omsorgsstønad.»
- Direktoratet måtte avklare med departementet. De fikk svar 04.07.2025.
- Omsorgsstønad er en type arbeidsinntekt som omfattes av begrepet «inntektsgivende arbeid» i sosialtjenesteloven § 37.
- Begrunnelse: Mottakeren har omsorgsarbeid og gjør oppgaver som ellers måtte vært utført av kommunen. Dersom oppgavene ikke kan utføres på en forsvarlig måte, vil kommunen måtte tre inn med andre tjenester. Det er anbefalt at partene avtaler at tilknytningsforholdet til kommunen er oppdragstaker, men det kan også være arbeidstaker. Dersom omsorgsstønadmottakeren er frilanser og blir syk, og ikke kan utføre sine omsorgsoppgaver, vil vedkommende kunne få innvilget sykepenger som frilanser, dersom øvrige vilkår for sykepenger er oppfylt. Formålet med sykepenger er knyttet til bortfall av arbeidsinntekt, se folketrygdloven § 8-1. Sosialtjenesteloven gir for øvrig hjemmel for å samordne kvalifiseringsstønad og sykepenger i § 38.

Bestemmelsen skal ikke tolkes så snevert at bare arbeid utført av arbeidstakere omfattes. Loven § 30 andre ledd bruker riktignok begrepet «stilling». Dette er imidlertid som et uttrykk for at ulike typer arbeidsformer ikke ble vurdert, og ikke som en bevisst begrensning av innholdet i arbeidsbegrepet. Vi legger til grunn at det for deltakere i kvalifiseringsprogrammet kan være aktuelt med overgang til arbeid både med og uten ansettelsesforhold og at samordningsbestemmelsen må anses å ha tilsvarende anvendelse.

Avslutningsvis vil vi, som departementet, bemerke følgende:

Normalt er det på grunn av inngangsvilkårene ikke aktuelt for deltakere i kvalifiseringsprogrammet å ha inntektsgivende arbeid ved oppstarten av programmet, men det kan være aktuelt at arbeidsutprøving eller lønnet arbeid inngår i programmet etter hvert. Inntektsgivende arbeid i inntil 50 prosent stilling kan etter loven kombineres med fortsatt deltakelse i programmet. Summen av inntektsgivende arbeid og andre aktiviteter innenfor programmet skal minst utgjøre full tid, jf. § 30 andre ledd. Det er i spesielle situasjoner at arbeid og andre aktiviteter i programmet kan strekke seg ut over full tid.

Vi antar at en person som har særlig tyngende omsorgsoppgaver og mottar omsorgsstønad for dette, likevel vil kunne ha behov for bistand for å styrke muligheten for deltakelse i arbeidslivet, for eksempel ved deltakelse i et kvalifiseringsprogram. Kommunen må da vurdere hvordan omsorgsarbeidet påvirker forutsetningene for å delta i et kvalifiseringsprogram og om vilkårene for deltakelse er oppfylt. Vi ser at omsorgsoppgaver som pårørende antakelig er en annen type arbeid enn det en hadde i tankene ved utarbeidelsen av regelverket. Vi er ikke kjent med om det vil kunne oppstå situasjoner der det framstår urimelig at inntektsgivende arbeid står i veien for innvilgelse av Kvalifiseringsprogram.

2. Kurs

- Digital samling om kvalifiseringsprogrammet (del 3): 6. november kl. 9 til 14:15
- Nettseminar om økonomisk rådgivning: 12. november kl. 12 til 15
- Basiskurs om økonomisk rådgivning: 25. november kl. 9 til 11
- Webinar om taushetsplikt i tverrfaglig samarbeid: 4. desember kl. 9 til 12

Slide 4- Utgangspunkter for saksbehandlingen

- Sostjl. § 18: «**den**» **som** ikke kan sørge for «sitt» livsopphold [...]
- Mao. bistandsbehovet gjelder den enkelte søker = part i saken.
- **Men, sivilstatus påvirker vurderingen**
- 3 alternativer med rettslig virkning -> Kjæresten, «it's complicated», særboere har ingen rettslig betydning (bare følelsesmessig)
- Parallelt vil også forsørgeransvar for barn (inkl. samværsrett) påvirke vurderingen av søkers bistandsbehov -> dersom søker har barn må det også foretas en vurdering av hva som vil være til barnets beste jf. GrL. § 104 (2); BK art. 3 nr. 1 (altså ikke bare i de tilfeller vedkommende søker om en særskilt utgift, slik som klær, deltagelse i aktivitetstilbud o.l. på barnets vegne).
- **Det kan gjøres unntak fra dette utgangspunktet** (sosialtjenesteloven § 18) dersom parten samtykker til det. Dette gjelder både dersom vedkommende er gift eller samboer.
- Forutsetning: Informert og frivillig. Må vurderes konkret per gang dersom parten er «fast» tjenestemottaker. Dette fordi det faktiske forhold i vedkommende sitt liv kan ha endret seg slik at samlet behandling ikke lenger er aktuelt. Mao. det at parten tidligere samtykket til samlet behandling eller at det er praktisk å legge partens sak til ektefellens eller samboerens navn er ikke avgjørende.

Slide 5- Unntak: samlet behandling

Hvordan kan Nav sikre slikt samtykke?

1. Spør søker og forklar bakgrunnen for spørsmålet. Husk den grunnleggende forutsetningen for å utrede en sosialsak er dialog jf. Sosialtjenesteloven § 43 (1).
2. Samtykket skriftliggjøres i journalnotat (at Nav har spurt og svaret frå søker) og en kort setning innledningsvis i vedtaket (muliggjør etterprøving).
3. Praktisk for Nav: viktig avklaring for å vite hvem vedtaket skal adresseres til og hvem som skal høres i saken.

Slide 6- Om ektefeller

Gift = «rette ektefolk» altså reg. i Folkeregisteret ikke «religiøst gift».

- **Hvorfor? Forutsetning om at ekteskapsvilkårene etter norsk lov er oppfylt**
- Hvis flyktning, og ikke reg. i Folkeregisteret, så skal flyktningen få veiledning om hvordan å gå frem for å få registrert seg. I mellomtiden behandles vedkommende som samboer ev. enslig avhengig av sakens faktiske forhold. .
- Se for eks. info. på Skatteetatens nettsider: [Veien til ekteskapet - steg for steg - Skatteetaten](#)
- **Gjensidig underholdsplikt** = Paret har et felles ansvar for utgifter til husholdningen og dekning av hverandres særutgifter. Foruten det rent følelsesmessige og tradisjonsbundne grunnene, er dette **en av hovedgrunnene til at folk velger å gifte seg**.
- Ikke ensbetydende med samlet behandling! Selv om søker er gift, er hen fremdeles et selvstendig rettssubjekt (se eksempelvis ekteskapsloven § 31 (1)).
- Hva er felles utgifter? Her kan A-2/2024 være veiledende.
- Særutgift?
- Alltid en konkret, individuell vurdering: hva er nødvendige utgifter etter sosialtjenesteloven (rimelig og nøktern standard)?
- **Hvorfor ikke ensbetydende med samlet behandling? Kan være gode grunner til at den ene søker om sosialhjelp uten at partneren nødvendigvis har kjennskap til dette** se f.eks. R-35 pkt. 4.18.2.29.
- Gift, men tar ut skilsmisse (en formell prosess som ofte tar tid, men som reelt sett kan gjøres relativt fort ved å flytte fra hverandre og ikke ha noe kontakt).
- Gift, men fremdeles selvstendig rettssubjekt. Opplysninger om denne andres personlige forhold kan ikke i seg selv begrunne avslag på partnerens søknad om sosialhjelp.
- Den ene ektefellen er i kontroll av felles økonomi => ikke mulig å få dekket særutgifter.

- Ønsker ikke at den andre skal ha kjennskap til søknad om særutgifter.
- Hva ektefellene velger å gjøre seg imellom er et privat anliggende. Kontakt og ev. bistand fra Nav endrer ikke på dette.
- Særlig aktuelt for voldsutsatte, minoritetskvinner, personer med ektefelle under straffegjennomføring eller tvangsinnleggelse.
- Hvis ikke samtykke, kan dette være et brudd på fvl. § 13 (1) nr. 1.
- Dersom parten samtykker til samlet behandling, **så skjerper dette kravet til god saksbehandling** pga. må tydelig vise at søkers synspunkt blir hørt.
- Hvorfor? Begrunnelsen for avgjørelsen må gi partene muligheten til å innrette seg etter vedtakets innhold og gi dem de beste forutsetninger for å vurdere sine klagerettigheter.

Slide 7- Om samboere

- Ingen generell rettslig definisjon av samboere per i dag (avhenger av hvilket rettsområdet en befinner seg på), men gjennomgående fellestrekk: **stabilt og ekteskapslignende forhold** der paret har bodd sammen i en felles husholdning over en viss tid og/eller har felles barn.
- Grensedragning: Søker kan være samboende, men likevel ikke være i et ekteskapslignende forhold med de(n) hen bor sammen med jf. husstandsfellesskapsloven § 1. **Illustrerende: atskillig mindre forpliktende å bo i kollektiv** (bofellesskap) sammenlignet med et samboerskap (definert relasjon med større/mindre forpliktelser)
- For en sammenligning av samboere og ektefeller se NOU 2025:6 Forslag til ny samboerlov, side 49 flg.

Rettslig betydning av å være samboere:

- Alminnelig avtalefrihet: dvs. kan fritt avtale økonomiske seg imellom -> en viss forsterket lojalitetsplikt på grunn av relasjonens art (sml. Rt. 1999 s. 718 (725)). Hovedfunn i nyere studier: Samboere benytter seg i liten grad av muligheten til å inngå avtaler om det økonomiske forholdet seg imellom (NOU 2025:6 s. 52).
- Å etablere et samboerskap endrer ikke på retten til å faktisk og rettslig råde over sine formueseiendeler. Tilsvarende har hver samboer ansvar for sin egen gjeld <-> Ingen opplysningsplikt om økonomiske forhold. Mao. dersom søker/parten har en del gjeld (f.eks. spillgjeld eller forbrukslån) og hen ikke ønsker at den andre skal vite om det, har hen ikke en rettslig plikt til å opplyse partneren sin om det heller. Om det er lurt, relasjonelt sett, er en annen sak.
- Ingen gjensidig underholdsplikt. Derimot vil nok mange i praksis forsørge hverandre til en viss grad ved at de bor sammen da dette vil ofte være en av de praktiske og økonomiske fordelene ved å være samboende fremfor særboere.

- **Graden av felles økonomi vil ha betydning for vurderingen av søkers behov for sosialhjelp** (likt med ektefeller). **Dersom det foreligger en privat avtale mellom samboerne om kostnadsfordelingen seg i mellom, kan ikke Nav endre denne.** Dersom avtalen medfører en uforholdsmessig byrde for søker, **bør Nav** (1) snakke med søker- hva er årsaken til denne kostnadsfordelingen? (husk sosialtjenesteloven § 43 (1)), (2) vurdere hva som er nødvendig og relevant dokumentasjon til å vurdere bistandsbehovet, (2) veilede søker om å vurdere å endre denne avtalen, (3) vurdere om utgiftene er nødvendige etter sosialtjenesteloven (rimelig og nøktern standard jf. R-35 pkt. 4.18.1. flg.) og (4) sannsynlighetsvurdering (se R-35 pkt. 5.43.2.3).
- **Samboeren kan ikke søke om å få dekket partnerens særutgift.** Dette pga. de ikke har gjensidig underholdsplikt. I slike tilfeller må Nav gi veiledning slik at partneren søker selv.
- Dersom begge to (samboerne) ønsker å søke om sosialhjelp og samtykker til samlet behandling, vil dette **skjerpe kravet til god saksbehandling.**
- Hvorfor? Jo flere dokumenter og opplysninger, desto mer å vurdere før Nav fatter en avgjørelse.

Slide 8- Om samboere med felles barn

Hva med de tilfeller der parten er samboer og har felles barn med den som ikke søker?

- I rundskriv til sosialtjenesteloven, R-35, pkt. 4.18.2.6 står det «barnefamilier vurderes som en samlet økonomisk enhet». Dette endrer imidlertid ikke de utgangspunktene som vi har snakket om hittil:
- Parets økonomi er en opplysning til vurdering av søkers behov for sosialhjelp.
- Ansvar for å forsørge barnet følger av barnelova § 66: forsørgelse etter evne.
- Dersom ikke annet er avtalt er forsørgelsesplikten fordelt likt mellom paret (altså med en halvpart hver 50%).
- **Dersom den ene må søke om sosialhjelp for å dekke sin andel av barnets behov, så bør parten få veiledning om å få fastsatt sitt bidrag etter evne. Det å søke som sosialhjelp til dette formålet tilsier at vedkommende ikke har slik evne.**

Har søker samtykket til felles behandling? Utg.p. statens veiledende norm/sats for sosialhjelp + konkret individuell vurdering av familiens bistandsbehov.

Slide 9- Om saksbehandlingsfeil og rettsanvendelsesfeil

Dersom saksbehandlingen ikke tar hensyn til søkers sivile status i tråd med disse rettslige føringene **kan Navs avgjørelse være beheftet med feil rettslig forståelse og/eller saksbehandlingsfeil.**

- Hvis samlet behandling uten samtykke, kan det fort foreligge **brudd på taushetsplikten**
- Det å være gift er **ikke i seg selv en rettmessig grunn til å avslå en søknad** om sosialhjelp. Gjensidig underhold er bare en av flere økonomiske rettigheter som vil påvirke vurderingen av søkers bistandsbehov. Alltid en konkret individuell vurdering.
- Dersom søker ikke har samtykket til det, og opplysninger deles med ektefelle eller samboer kan saksbehandlingen forsterke søkers sårbarhet
- Urettmessig avslag **kan virke til hinder for selvforsørgelse** (sostjl. § 18 (2)), og dermed også sosial og økonomisk trygghet (sostjl. § 1)
- I verste fall: **forårsake enda vanskeligere forhold hjemme/innad i parrelasjonen** slik at søker ikke har det siste sikkerhetsnettet som sosialhjelp er ment å være.
- **Svekket tillit til Nav.** Rettslige feil og/eller saksbehandlingsfeil kan føre til at (1) mindre effektiv saksgang da avslag påklages og det går enda lenger tid før søker får avgjort sin sak; (2) kan virke avskrekkende slik at vedkommende kvier seg for å ta kontakt med Nav igjen senere (dersom det skulle være behov for det).
- **Ikke til barnets/barnas beste.** Dersom søker har forsørgeransvar, vil enhver avgjørelse fra Nav virke inn på søkers barn. Manglende vurdering av barnets beste slik Grunnloven og Barnekonvensjonen påkrever er en stor rettsanvendelses og saksbehandlingsfeil. Slike feil medfører at det skal mindre til før et vedtak er ugyldig.

Slide 10- Oppsummering

- **Ikke likhetstegn** mellom sivilstatus (gift/samboer) og samlet behandling.
- Selv om parets økonomi vil virke inn på vurderingen av søkers bistandsbehov er det et rettslig (og relasjonelt) skille mellom ekteskap og samboerskap. **Dette skillet skal ikke vannes ut i saksbehandlingen.**
- Konkret vurdering! Det at søker har søkt tidligere og er gift betyr ikke at akkurat denne søknaden skal behandles samlet.
- Hvordan Nav tidligere har behandlet søkers bistandsbehov er ikke uten videre avgjørende.
- Hva slags utgift?
- Hvem søker? Sikre at vedkommende sitt syn på saken blir hørt.
- I tvil? Sjekk heller en gang for mye enn en gang for lite.
- **Ikke glem den grunnleggende forutsetningen etter sosialtjenesteloven er at de opplysninger som trengs til å behandle saken skal innhentes fortrinnsvis gjennom samarbeid/dialog med den saken direkte gjelder jf. sosialtjenesteloven § 43 (1).**

Slide 12- spm. og svar

Hvem skal Nav sende brev til?

- I praksis kan det fort bli den som er registrert i systemet
- Nav må passe på å sende svar til den som søker

Samtykke?

- Samtykket må være gyldig: informert, frivillig, uttrykkelig, ikke krav om skriftlighet men lurt for dokumentasjon skyld, hva omfatter samtykket, hvor lenge skal det vare
- Det er viktig at Nav kan synliggjøre at samtykke har vært tema og hva det omhandler.
- Bør komme fram i vedtaket at det er gitt samtykke, slik at vedkommende kan ta det opp i klagen om dette ikke er riktig.

Reelle avtaler mellom samboere?

- Samboere hvor den ene har leiekontrakt hos den andre, og skal betale kr 15 000 pr måned til samboer og den reelle husleien ikke er det dobbelte beløpet
- Nav kan ikke overprøve en avtale mellom to parter.
- Konkret eksempler: samboer vil behandles for seg. Sender epost med mer informasjon
- Det kan gjøres en sannsynlighetsvurdering av om det er et reell utgift

Fiktiv avtale mellom samboere?

- Hva når man vet at husleiekontrakten ikke er reell, for eksempel at samboer står som eier av huset. Kan man da be om at samboer legger fram dokumentasjon på kommunale avgifter, renovasjon mv.
- Må forholde seg til den som søker, og den dokumentasjon som fremlegges. Må gjøre en sannsynlighetsvurdering av situasjonen
- Må også snakke med søker, får en oversikt over situasjonen, hvordan er det egentlig mellom dem økonomisk sett

Flyktninger som søker om sosialhjelp og sier at de er samboere, men har ikke noe "dokumentasjon" om det, må de søke hver for seg selv?

- Dersom de ønsker å søke sammen må de være enige.
- Kan be om samtykke til å undersøke om de har samme adresse i folkeregistret

Slide 13- Informasjon

Nytt av neste år: Vi legger inn Fredagspraten i kurskalenderen som er tilgjengelig på Navet. Kurskalenderen vil da inneholde en lenke som blir aktiv når Fredagspraten går live.

Skal tema for Fredagspraten legges til i ukesbrevet til de aktuelle Nav-kontorene?

Lenken ligger også ute på statsforvalteren.no/fredagsprat.

Temaet for årets siste Fredagsprat er kommunikasjon den 28.11. Vel møtt!